

WIDZIANE Z „OLIMPU” PŁOCKIE DUSZPASTERSTWA AKADEMICKIE

Rozwój duszpasterstw akademickich w latach sześćdziesiątych dokonywał się w całym kraju. Płock, choć nie był jeszcze ośrodkiem akademickim, starał się nie pozostawać w tyle. Również tam dało się odczuć to, że – jak odnotowywali funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa: „Kościół katolicki w założeniu programowym, mającym na celu kształtowanie chrześcijańskiej formacji etycznej i światopoglądowej dąży w szczególności do pozyskania młodzieży akademickiej”.

Wprawdzie pierwsza w mieście uczelnia wyższa – Filia Politechniki Warszawskiej powstała dopiero w 1967 r., ale już w poprzednich latach czyniono starania by w sposób należyty przygotować się do tego momentu, bazując na pracy z młodzieżą szkół średnich i pomaturalnych. Od 1963 r. przy tamtejszej kurii diecezjalnej działał referat do spraw duszpasterstwa młodzieży i młodej inteligencji, którego pracami kierował ks. Mirosław Paciuszkiewicz¹. Jest to data stosunkowo późna w porównaniu np. z Warszawą, gdzie początków najstarszego duszpasterstwa akademickiego przy kościele św. Anny należy upatrywać w 1928 r.² Jednak biorąc pod uwagę płockie realia i tak było to posunięcie, wyprzedzające własne czasy. Szansę dla rozwoju tej formy pracy z młodzieżą stwarzał fakt, że – jak notowano w dokumentach Służby Bezpieczeństwa – bp Sikorski³ „osobiście interesował się” i „nadzorował” te działania. Miasto trudno byłoby w omawianym okresie określić mianem prężnego ośrodka akademickiego, lecz i tak na uwagę zasługują tu dwa ośrodki duszpasterstw akademickich: „Arka” i „Petroklezja”.

Pierwsze płockie duszpasterstwo akademickie powstało w 1963 r. przy kościele poreformackim p.w. św. Jana Chrzyciela. Z uwagi na sąsiedztwo Wyższego Seminarium Duchownego od samego początku widoczny był tam wpływ wykładowców tej uczelni. Jego organizatorem

¹ Szerzej na temat działalności ks. Paciuszkiewicza zob. B. Andrzejewska i W. Wasilewski, *Fascynujące duszpasterstwo. 50 lat kapłaństwa ks. Mirosława Paciuszkiewicza SJ*, „Sanktuarium św. Andrzeja Boboli” (Pismo poświęcone życiu chrześcijańskiemu), lipiec-sierpień 2004.

² M. Szumowski, *Duszpasterstwo akademickie w Archidiecezji Warszawskiej w latach 1928–1992*, Warszawa 2000; *Sesja historyczna 50-lecia duszpasterstwa akademickiego przy kościele św. Anny w Warszawie, 23–25 września 1978*, Warszawa 1981; T. Potkaj, *Zakorzenie w Kościele*, „Tygodnik Powszechny”, 25 V 2003, nr 21(2811).

³ Bp Bogdan Marian Wincenty Sikorski (1920–1988). Biskup płocki (1964–1988), inicjator Soborowego Studium Teologiczno-Pastoralnego w Płocku, członek Komisji Stałej Episkopatu, Komisji Prasowej i Komisji ds. KUL. W 1984 r. przekazał władzę w diecezji bp. Zygmuntowi Kamińskiemu jako administratorowi apostołskiemu „*sede plena*”; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999*, Warszawa 2000, s. 402–403; *Słownik polskich teologów katolickich*, red. Józef Mandziuk, t. 8, Warszawa 1995, s. 518–528; T. Żebrowski, *Zarys dziejów diecezji płockiej*, Płock 1976, s. 61; J. Śniegocki, *W piętnastolecie rządów biskupa Bogdana Sikorskiego w diecezji płockiej (1964–1979)*, „Studia Płockie” 1979, t. VII, s. 7–27.

i pierwszym kierownikiem był wspomniany ks. Paciuszkiewicz, a następnie ks. Tadeusz Król, proboszcz parafii i profesor seminarium. Początkowo było to duszpasterstwo, w którym – z braku w mieście wyższych uczelni – pracowano przede wszystkim z młodzieżą szkolną. Analizując tę działalność Służba Bezpieczeństwa podkreślała: „W początkowym okresie działalności ograniczono się do cyklicznych kazań, organizowania godzin duszpasterskich oraz oddzielnych rekolekcji dla młodzieży. Powyższe formy nie przyniosły organizatorom oczekiwanych efektów, gdyż zamiast spodziewanej frekwencji młodzieży przychodziły kobiety starsze wiekiem, i to niezbyt licznie. W roku 1967 nastąpił wzrost aktywności ośrodka jak również jego rozbudowa organizacyjna”. Zmiana ta spowodowana była faktem pojawienia się w Płocku Filii Politechniki Warszawskiej, powołanej Zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 kwietnia 1967 r. Podczas pierwszego spotkania, jakie miało miejsce w roku akademickim 1969/70 duszpasterstwo oficjalnie otrzymało swoją późniejszą nazwę „Arka”. W opracowanej 19 czerwca 1972 r. analizie SB czytamy, że „Ośrodek »ARKA« z chwilą powołania ukierunkował swoją działalność na młodzież uczącą się w Studium Nauczycielskim i młodzież szkół średnich. Po likwidacji Studium Nauczycielskiego w 1970 r. działalność kleru skoncentrowała się na młodzieży Filii Politechnik Warszawskiej”. Po śmierci w 1987 r. księdza Króla kierownictwo „Arki” objął kolejny proboszcz parafii ks. Tadeusz Duszelewicz.

Począwszy od 1970 r. znaczenie „Arki” malało z uwagi na rozwój drugiego w mieście Duszpasterstwa Akademickiego pod nazwą „Petroklezja”. Przygotowania do jego otwarcia zostały odnotowane przez Służbę Bezpieczeństwa. W dokumentach z października 1970 r. czytamy: „Ostatnio na polecenie Inspektoratu Salezjańskiego w Łodzi i Kurii Płockiej organizowany jest przez księży Salezjanów nowy Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego przy parafii »Stanisławówka« w Płocku”. Teoretyczny nadzór nad ośrodkiem sprawował duszpasterz diecezjalny, ale faktycznym organizatorem jego działalności byli księża Salezjanie z parafii św. Stanisława Kostki. Jak zauważał ppor. SB Sławomir Borowski „swoją działalnością ośrodek ogarnął młodzież akademicką, oraz szkół pomaturalnych i średnich, a ostatnio rozszerzył swoje oddziaływanie na młodzież pracującą – absolwentów szkół wyższych”. Na uwagę zasługiwał też fakt, że mający odpowiednie zaplecze lokalowe ośrodek stał się w tym czasie również ważną w diecezji bazą dla skupiającego młodzież szkolną ruchu oazowego. Od 1981 r. kierownictwo ośrodka przejął ks. Walerian Jastrzębiec-Święcicki, następnie ks. Tadeusz Niewęglowski⁴.

Warto zauważyć, że poza tymi dwoma ośrodkami w 1979 r. ks. Marek Smogorzewski rozpoczął próby organizowania przy kościele p.w. św. Bartłomieja trzeciego w mieście Duszpasterstwa Akademickiego pod roboczą nazwą „Petrarka”. Wydawało się, że był to czas sprzyjający takim inicjatywom, bo przecież Sierpień 1980 i powstanie pierwszej „Solidarności” to istotny przełom w działalności duszpasterstw akademickich. W tym czasie „dla kolejnej generacji studentów działalność duszpasterstw akademickich stawała się coraz wyraźniejszą alternatywą wobec ZSMP i innych PRL-owskich organizacji młodzieżowych. W duszpasterstwach można było nie tylko pogłębiać wiarę, ale także pożyczać »odkłamane« książki historyczne, uczestniczyć

⁴ Według kronik „Petroklezji” w ośrodku pracowali dotychczas następujący duszpasterze: ks. Henryk Szydlik, ks. Henryk Skorowski, ks. Józef Ziółkiewicz, ks. Walerian Jastrzębiec-Święcicki, ks. Tadeusz Niewęglowski, ks. Łukasz Woźniak, ks. Jerzy Walo, ks. Ryszard Śliwiński, ks. Paweł Kotliński, ks. Roman Wortolec, ks. Tomasz Radkiewicz – zob. <http://www.petroklezja.salezjanie.pl/onas/duszpasterze.php>

w spotkaniach i pielgrzymkach. Przy niektórych parafiach ukazywały się gazetki o życiu duszpasterstw⁵. Tymczasem ośrodek ten nigdy nie rozwinął działalności na szerszą skalę, a w ocenie funkcjonariuszy SB „powołanie do życia nowego ośrodka oraz działalność młodzieży księdza Smogorzewskiego była tylko otoczką, której potrzebował w karierze kościelnej”. W 1981 r. po przeniesieniu organizatora na inną placówkę działalność „Petrarki” uległa wygaszeniu.

Problematyka płockich duszpasterstw akademickich początkowo uwzględniana była przez Służbę Bezpieczeństwa przede wszystkim w ramach założonej w 1961 r. przeciwko kurii i diecezji płockiej sprawy obiektowej „Credo”⁶. W kolejnych latach, wraz z rozwojem tej formy pracy z młodzieżą, zintensyfikowano działania. Wniosek o wszczęcie odrębnej sprawy obiektowej o kryptonimie „Olimp I” wypełnił w grudniu 1970 r. I Zastępca Komendanta Miejskiego i Powiatowego ds. Służby Bezpieczeństwa w Płocku. Ta inicjatywa została zatwierdzona 29 grudnia i wówczas sprawę tę zarejestrowano pod numerem 5873. W trakcie realizacji sprawy miało miejsce założenie spraw obiektowych kontrolnych, które miały pomóc w „rozpoznaniu działalności kleru w ośrodkach duszpasterstw akademickich”. Wniosek o zakończenie sprawy obiektowej kontrolnej pochodzi z listopada 1974 r., a 27 maja 1975 r. powstał wniosek o ostateczne zakończenie sprawy obiektowej. Powodem zakończenia sprawy było Zarządzenie Nr 060/74 Ministra Spraw Wewnętrznych, w następstwie którego postanowiono „Złożyć sprawę obiektową »Olimp« w archiwum Wydziału C i dalszą pracę operacyjną na odcinku dalszego rozpoznania pracy ośrodka duszpasterstwa akademickiego w Płocku i osób tam się angażujących prowadzić w ramach sprawy obiektowej »Sorbona« Nr rej. 5718 założonej na obiekt Filii PW w Płocku”. Najważniejsze działania podejmowane w okresie od 12 grudnia 1970 do 21 czerwca 1974 r. pozwala prześledzić zachowana w aktach kronika sprawy „Olimp I”.

W przygotowywanych planach przedsięwzięć operacyjnych podkreślano konieczność podjęcia kilku podstawowych działań:

„I. Rozbudowy i właściwego wykorzystania posiadanych osobowych źródeł informacji.

II. Rozpoznania:

– form i metod działania kleru zaangażowanego w działalności duszpasterstwa akademickiego,

– aktywu świeckiego oraz wpływów ich na środowisko akademickie i młodą inteligencję,

– tematyki zajęć prowadzonych przez kler,

– organizatorów i uczestników akcji jak: obozy, wycieczki, pielgrzymki,

– form i metod destrukcyjnego oddziaływania na pracę organizacji młodzieżowych, klubów itp.

III. Osłabienie i dezorganizacji ośrodków »Arka« i »Petroklezja« poprzez:

– stawianie odpowiednich destrukcyjnych zadań dla sieci TW i KO,

– stosowanie kombinacji operacyjnych mających na celu ograniczenie, neutralizowanie działalności duszpasterzy akademickich i aktywu świeckiego,

– rozmowy sondażowe, a w uzasadnionych przypadkach ostrzegawcze z klerem i aktywem świeckim.

⁵ M. Osiecimski, *Pokolenia*, „Tygodnik Powszechny”, nr 20(2810), 28 V 2003; W Płocku takim miejscem, gdzie w 1980 wykluwała się „Solidarność” był właśnie kościół pw. św. Stanisława Kostki, w którym działała „Petroklezja” – zob. R. Kowalski, *Stanisławówka kolebką płockiej Solidarności*, „Gazeta Wyborcza” (Płock), 29 VIII 2008.

⁶ Podstawowe informacje na temat SO „Credo”. Zob.: N. Wójtowicz, *Biskupi płoccy w dokumentach sprawy obiektowej „Credo”* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce w latach 1945–1989*, red. A. Dziurok (w druku).

IV. Informowanie polityków polityczno-administracyjnych o działalności ośrodków duszpasterstwa i osób w nich uczestniczących oraz inspirowanie poprzez nie określonych działań ze strony Dyrekcji Uczelni i szkół, organizacji młodzieżowych, Wydziału Oświaty.

V. Stosowanie zadań specjalnych (kombinacji operacyjnych) prowadzących do kompromitacji, podrywania zaufania, powodowania usuwania z pracy i uczelni niektórych duszpasterzy i osób świeckich”.

Dużą uwagę przywiązywano do osób duszpasterzy pracujących w płockich ośrodkach, wskazując na różnice w zaangażowaniu kierowników tych duszpasterstw i pozostałych księży wspierających ich działania. „Księża [Tadeusz] Król i [Henryk] Szydlik – czytamy w dokumentach – jako kierownicy ośrodków skupiają wokół siebie nieliczną grupę aktywnych uczestników spotkań, którzy wyróżniają się zaangażowaniem w pracach ośrodków. Pozostali księża, [Ryszard] Knapiński, [Stefan] Metrycki i [Kazimierz] Jarzabek poza pracą jako wikariusze i katecheci w niewielkim stopniu działają w ośrodkach”. Ponadto wśród pracujących na rzecz duszpasterstw należy wskazać księży wchodzących w skład „aktywu wykładowczego”, m.in. ks. Zdzisława Konarzewskiego i ks. Michała Mariana Grzybowski. Wszyscy ci duchowni byli wnikliwie obserwowani i oceniani przez funkcjonariuszy. W opiniach na ich temat można znaleźć uwagi mówiące o tym, że „wymieniony większość czasu poświęca pracy w ośrodku duszpasterskim chcąc tym samym pokazać władzom zwierzchnim, że jest sumiennym pracownikiem i dobrym organizatorem” lub też „wymieniony wśród swego środowiska uchodzi za znawcę problemów młodzieży, a szczególnie chłopców”.

Kadra w duszpasterstwach akademickich składała się w znacznej mierze z osób młodych, co mogło wpływać na dużą aktywność i chęć wprowadzania nowatorskich elementów⁷. Przyglądając się pracy duszpasterzy podkreślano, że „w pracy ośrodka od strony organizacyjnej angażuje się aktywnie ks. Ryszard KNAPIŃSKI. On to podsunął myśl, ażeby uczestnicy ośrodka obrali sobie pseudonimy. Nazwał siebie »Szyprem«⁸ a ks. PACIUSZKIEWICZA »Sternikiem«. Pseudonimy wśród uczestników spotkań nie przyjęły się”. Ale to właśnie niewinne używanie pseudonimów, stanie się później również powodem do nowych podejrzeń. „W ostatnim okresie czasu – czytamy w innym z dokumentów – obserwuje się elementy utajniania uczestnictwa niektórych osób i realizowanej tematyki zajęć wobec osób trzecich. Powyższe wyraża się w przyjmowaniu pseudonimów (np. Szeryf⁹, Halicz¹⁰, Michał) zarówno przez organizujących zajęcia, jak i uczestników oraz zachowanie w tajemnicy programów i tematów zajęć”. Rodzące się przy tej okazji podejrzenia mogły niejednokrotnie iść znacznie głębiej, bo jak oceniano „zaobserwowany w ostatnim okresie czasu wzrost aktywności kleru w działalności duszpasterskiej mającej na celu przygotowanie aktywu mogącego oddziaływać na młodzież akademicką oraz młodą inteligencję, świadczy o systematycznym i konsekwentnym tworzeniu przez władze kościoła katolickiego w Płocku wrogiej i szkodliwej politycznie bazy”. Zdawano sobie bowiem sprawę, że młodzież która przeszła formację w duszpasterstwie często była „stracona” dla laickiej propagandy państwowej¹¹. Wskazywano, że w tym sensie „duszpasterstwo akademickie jest bazą wyrastania kadry działaczy będącej w pewnym sensie opozycją dla władz”.

⁷ Por. J. Siemaszkiewicz, *Polityczno-ideologiczna i społeczna działalność Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce wśród młodzieży*, Warszawa 1974, s. 40.

⁸ Według innych dokumentów Służby Bezpieczeństwa ks. Knapiński był „Szeryfem”.

⁹ Ks. Ryszard Knapiński.

¹⁰ Ks. Henryk Szydlik.

¹¹ Zob. A. Żelobowski, *Ideologiczne i polityczne aspekty oddziaływania Kościoła rzymskokatolickiego na młodzież akademicką*, Legionowo 1986.

W tej sytuacji bardzo uważnie obserwowano uczestników spotkań w duszpasterstwach akademickich. We wniosku o zakończenie sprawy z 1975 r. znajdziemy uwagę, że „w ramach sprawy obiektowej »Olimp« zarejestrowano 57 osób jako aktywnie udzielających się w ośrodkach duszpasterstwa akademickiego”. Sporządzano listy takich osób, przy czym niektóre z nich były bardzo szczegółowe i obejmowały ponad 100 nazwisk, i zakładano kwestionariusze ewidencyjne. Podkreślano konieczność zbierania danych personalnych, szczególnie „w odniesieniu do osób biorących udział w działalności duszpasterstwa akademickiego, a rekrutujących się z grona pracowników dydaktyczno-naukowych wyższych uczelni, SN i szkół średnich oraz członków Partii i organizacji młodzieżowych ZMS i ZMW”. Często okazywało się, że „władza” nie może liczyć nawet na członków partii, bo – jak podkreślano – „zdobywaniu wpływu kleru na studentów P. W. sprzyja m. innymi udzielanie pomocy w nawiązywaniu kontaktów przez kler ze studentami, oraz przekazywanie księżom rozkładu zajęć przez rektora administracyjnego filii P.W. Jerzego NIEŚLUCHOWSKIEGO. Należy zaznaczyć, że NIEŚLUCHOWSKI jest członkiem PZPR, a jednocześnie utrzymuje towarzyskie kontakty m.in. z kanclerzem kurii, ks. ŚLIWKA, a jego córka uczęszcza na naukę religii w punkcie katechetycznym”.

Podstawowym narzędziem wykorzystywanym przez Służbę Bezpieczeństwa przy pracy operacyjnej były osobowe źródła informacji¹² toteż szukano współpracowników w środowiskach kościelnych. Tu duszpasterstwa akademickie jawiły się jako jedno z naturalnych pól werbunku, bo – jak wskazał ks. Tadeusz Isakowicz-Zaleski – „Zaczynało się od kierowcy, gospodyni, organisty. Obiektem zainteresowania byli członkowie różnych duszpasterstw, zwłaszcza akademickich”¹³. Przewijająca się w dokumentach sprawy „Olimp I” długa liczba werbowanych współpracowników¹⁴ nie zawsze odpowiadała ich rzeczywistemu zaangażowaniu. W tej sytuacji znajdujemy zapisy wskazujące, że faktycznie w sprawie wykorzystywanych było zaledwie kilka źródeł informacji. Zapisy takie wskazują, że pewna ilość potencjalnych OZI pozostawała źródłami tylko na papierze i nie docierały od nich jakiegokolwiek informacje. W związku z tym w notatkach przewija się podnoszony cyklicznie problem werbunku nowych osobowych źródeł informacji.

Z osobami zaangażowanymi w działalność płockich duszpasterstw akademickich przeprowadzono szereg rozmów sondażowych, których celem było uzyskanie bliższych informacji o działalności poszczególnych ośrodków. Ogólnie oceniano, że „przeprowadzone rozmowy wykazały dostateczne operacyjne rozpoznanie obydwu ośrodków, a szczególnie »PETROKLEZJI« w sensie form działalności, personalnego uczestnictwa osób i ich zaangażowania, aczkolwiek niewystarczające, oraz wniosły nowe elementy”. Niejednokrotnie rozmowy te prowadziły funkcjonariuszy do wniosków, że atrakcyjność oferty zaproponowanej przez duszpasterstwa akademickie stanowi dla części studentów propozycję będącą interesującą

¹² Zob. *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008; F. Musiał, *Osobowe źródła informacji*, „Biuletyn IPN” 2006, nr 10 (69); T. Ruzikowski, *Tajni współpracownicy pionów operacyjnych aparatu bezpieczeństwa 1950–1984*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1(3); W. Sawicki, *Osobowe źródła informacji w PRL 1944–1990*, „Gazeta Polska”, 29 XI 2006.

¹³ *O lustracji w Kościele. Rozmowa z ks. Isakowicz-Zaleskim, Rozmawiał Bogdan Dobosz*, http://www.videofact.com/polska/robocze%20today/lustracja_kosciol.html

¹⁴ Wśród przewidywanych do wykorzystania w sprawie osobowych źródeł informacji dokumenty odnotowują m.in.: TW „Historyk”, TW „Franciszek”, TW „Enka”, TW „Orzyc”, TW „Józef”, TW „Zbigniew”, TW „Karol”, TW „Leszek”, TW „Krzysztof”, TW „Tytus”, TW „Janusz”, TW „Gabrys”, TW „Barbara”, kand. na TW „P.A.”, kand. na TW „R.R.”, kand. na TW „3885”.

alternatywą wobec tego co mogły im zaproponować państwowe organizacje młodzieżowe. Wskazywano, że „studenci w prowadzonych dyskusjach skarżą się na brak rzetelnej informacji z zakresu polityki państwa, ekonomiki i problematyki ideologicznej. Część spośród nich uczęszcza na odczyty do Międzynarodowego Klubu Książki i Prasy, twierdząc jednak, że prelekcje tam wygłaszane odbywają się w godzinach kolidujących z ich zajęciami, organizowane są niezbyt często, a ich poziom i sposób prowadzenia – zdaniem studentów – pozostawia wiele do życzenia”. Zdarzało się, że podczas tych rozmów związani z duszpasterstwem członkowie ZMS wskazywali na „brak prężności” i „małą ilość zebrań” organizacji działających na uczelni, co prowadziło do wniosków, że „kler stosuje bardziej swobodne i atrakcyjne formy pracy z młodzieżą”. Przyglądając się doniesieniom składanym przez osobowe źródła informacji zauważano niekiedy, że uczestnicy spotkań w duszpasterstwach „są zachwyceni szczerością wykładowcy i sposobem wykładów”.

Rozmowy sondażowe pozwoliły funkcjonariuszom ustalić, że „Arka”, skupia do 30 osób z inteligencji pracującej: lekarze, farmaceuci i inżynierowie. [...] Stąd należy wnioskować, że ośrodek »Arka« skupia wprawdzie mniejszą ilość studentów i osób spoza uczelni jednak aktywnie zaangażowanych w niesienie pomocy Kościołowi oraz reprezentujących wysoki zakres wiedzy ogólnej” zaś w „Petroklezji” „grupuje się za wyjątkiem kilku osób pracujących, młodzież studencka oraz szkół typu pomaturalnego (Technikum Analityczne, Hotelarskie)”. W pismach do naczelnika Wydziału III KWMO w Warszawie i I sekretarza Komitetu Miasta i Powiatu PZPR, ppłk SB Ryszard Cywiński wskazywał „Z bieżącego rozpoznania operacyjnego wynika, iż w dalszym ciągu prowadzona jest aktywna działalność duszpasterska w środowisku studenckim poprzez ośrodek duszpasterstwa akademickiego »Petroklezja«” ale równocześnie „na podstawie danych uzyskanych od t.w. »Tytus« stwierdzamy malejącą działalność ośrodka duszpasterskiego »Arka«”. Przyczyn takiego stanu rzeczy mogło być kilka. Niewątpliwie nie bez znaczenia pozostawało odejście z Płocka w sierpniu 1971 ks. Paciuszkiewicza, co osłabiło działalność stworzonego przez niego ośrodka. Ponadto podkreślano, że „w »Petroklezji« w odróżnieniu od »Arki« wykształcona została atmosfera odpowiadająca studentom i pozostałej części młodzieży wyrażająca się w swobodzie pytań i wypowiedzi. Powyższe przyczyniło się do zwiększenia frekwencji i skupienia większej ilości uczestników niż w ośrodku »Arka«. W br. [1972] obserwowano przejście części młodzieży z ośrodka »Arka« do »Petroklezji«. Równocześnie z uwagi na fakt, że praca z młodzieżą jest jednym z podstawowych charyzmatów Zgromadzenia Salezjańskiego¹⁵, że tamtejsi duszpasterze niejako „z definicji” łatwiej znajdowali wspólny język ze studentami. Ponadto w grę wchodził tu jeszcze jeden aspekt. Mówiący o tym TW „Gryf” wskazywał, że „ośrodek »Petroklezja« prowadzi bardziej aktywną działalność aniżeli »Arka« co wynika z usytuowania »Petroklezji« (w pobliżu politechniki i domów akademickich)”. Kolejnym elementem przyciągającym młodzież mógł być fakt, że z inicjatywy ks. Szydlika planowano utworzyć przy duszpasterstwie „Koło Pomocy Naukowej dla studentów mających trudności w nauce”, którego organizacją miała zająć się jedna z absolwentek Filii Politechniki Warszawskiej – Teresa Łoś-Piotrowicz.

Tygodniowy rozkład zajęć w płockich duszpasterstwach przewidywał m.in. spotkania na tematy światopoglądowe w cyklu „Kościół we współczesnym świecie”, wykłady w cyklach „Historia Biblii” i „Wybrane zagadnienia z historii Kościoła”, kursy przygotowujące „do wy-

¹⁵ Zob. *Salezjańskie Duszpasterstwo Młodzieżowe – podstawowe punkty odniesienia. Dykasterium Salezjańskiego Duszpasterstwa Młodzieżowego*, Kraków 1999.

chowania w miłości” czyli inaczej kurs przedmałżeński, spotkania stanowiących asystę ołtarza grup liturgicznych oraz organizowane w pierwsze piątki miesiąca dni skupienia.

W ramach cyklu zajęć „Kościół we współczesnym świecie” omawiano bardzo różnorodną problematykę, m.in. poruszano takie tematy jak: Stosunek i odnoszenie się do rodziców; Czy chrzest jest konieczny do zbawienia?; Czy eucharystia jest potrzebna do zbawienia?; Wartość człowieka; Zbawienie i z kogo w życiu należy brać przykład z nauk Chrystusa i jego samego czy z księży; Pochodzenie świata; Wierzyć czy nie wierzyć; Wiara a życie współczesne człowieka; Tajemnica Trójcy Świętej; Grzech pierworodny; Co jest prawdą, a co fabułą w Piśmie świętym; Beatyfikacja O. M. Kolbego; Rozmowy między rządem PRL a Watykanem. W jednej z notatek funkcjonariusze zwracają uwagę na fakt, iż student „informuje ojca, że chodzi do ośrodka duszpasterstwa akademickiego, w którym wydano mu indeks. Do indeksu tego wpisuje się wykłady religijne, które zaliczane są przez księży. Żeby zaliczyć nauki trzeba być na co najmniej 1/4 wykładów”. Wskazywało to na fakt egzekwowania od uczestników pewnej systematyczności udziału w zajęciach.

Poza normalnymi spotkaniami formacyjnymi w trakcie roku akademickiego w celu uatrakcyjnienia spotkań i przyciągnięcia młodzieży w obu duszpasterstwach praktykowano „– organizowanie wieczorków taneczno-muzycznych na których podawane są słodczyce zakupione za fundusze księży, organizowanie balów sylwestrowych, wieczorki taneczne z okazji ostatek, imienin Andrzeja, imienin kierowników ośrodków itp., – występy zespołu muzycznego »Frates« z plockiego WSD, – występy zespołu muzycznego przy ośrodku »Arka«, – wieczornice poezji i pieśni religijnej z udziałem w/wspomnianych zespołów, – wystawianie sztuk przygotowanych przez alumnów WSD dla uczestników zajęć, – okazjnie organizowane spotkania przy kawie i słodczych z okazji opłatka, Wielkiej Nocy i innych świąt kościelnych, – uroczyste otwarcie zajęć corocznych z celebrowaniem mszy a następnie spotkaniem w ośrodku przy słodczych, – zorganizowanie [...] w ośrodku »Arka« kursu z języka francuskiego, – wyświetlanie filmów, jak np. przy temacie przerywania ciąży »Film z embrionalnego rozwoju człowieka«, – organizowanie rajdów pieszych w okolicy Płocka i pow. Gostynin, – organizowanie wycieczek do miejsc kultu religijnego – Częstochowa, Niepokalanów, Gniezno, Czerwińsk, – zapraszanie na uroczyste wieczorki taneczne (opłatek, Andrzejkki) uczestników ośr. duszp. akademickiego przy kościele św. Anny w Warszawie i ośrodka z Ciechanowa oraz wyjazdy na podobne uroczystości do w/wym., – odwiedzanie raz w roku obydwóch ośrodków przez bpa ordynariusza B. Sikorskiego oraz organizowanie grup aktywistów, które składają biskupowi życzenia imieninowe i z okazji świąt kościelnych”. Ponadto w dokumentach Służby Bezpieczeństwa skrzętnie odnotowywano organizowanie przez plockie duszpasterstwa wyjazdów i wakacyjnych obozów wędrownych dla studentów oraz udział młodzieży w pielgrzymkach do Częstochowy.

Poza elementami wskazującymi na rozwój działalności w obrębie plockich duszpasterstw nie mniej chętnie odnotowywano nawet najmniejsze „niepowodzenia” duszpasterzy. W związku z tym znajdziemy w dokumentach informację o tym, że „ks. KRÓL podczas konwersatorium w dniu 30 V br. proponował młodzieży zorganizowanie w czasie ferii wspólnej wycieczki rowerowej. Propozycji tej młodzież nie przyjęła, wyjaśniając, iż »każdy chce spędzić wakacje indywidualnie«” czy też o tym, że niekiedy planowane zebranie dla studentów Ośrodka Duszpasterstwa Akademickiego nie doszło do skutku „z powodu małej frekwencji”. Bywały też trudniejsze okresy w życiu duszpasterstw stąd też w dokumentach możemy przeczytać np., że „przed dwoma miesiącami zawieszono zajęcia w ośrodku z uwagi na mały udział młodzieży, a odbywały się w tym czasie jedynie nieregularne »prywatne« spotkania aktywistów

z kierownikiem ośrodka, ks. Henrykiem SZYDLIKIEM, w grupach 2–5 osobowych”. Podobnie podczas rozmowy z tajnym współpracownikiem ps. „Władek” oficer SB odnotował m.in. „W sprawach działalności »Petroklezji« [Władek] nie jest dokładnie zorientowany. Wie tylko ogólnikowo z rozmów, które prowadzi z kolegą, kierownikiem tegoż ośrodka ks. H. Szydlikiem. Ośrodek »Petroklezja« wznowił działalność ale wg. tw. będzie to praca bez żadnych efektów. Już w ub. [1972/73] roku akademickim w »Petroklezji« działała tylko mała grupa aktywistów. I czy działała oraz jak? Spotykali się od czasu do czasu i prowadzili dyskusje na różne tematy, bardzo rzadko dłużej zatrzymując się przy jakimś temacie religijnym”.

Na zakończenie warto jeszcze zauważyć, że zachowały się wzmianki mówiące o tym, że poza wspomnianym wyżej narzędziem jakim były OZI Służba Bezpieczeństwa starała się w rzeczowej sprawie sięgać również po środki techniczne. Przykładem takich działań może być choćby wykorzystanie podsłuchu telefonicznego w Domu Studenta przy ul. Kościuszki 20. „Z posiadanych informacji operacyjnych – czytamy w zachowanym wniosku – wynika, iż znaczna część studentek zam. w podanym powyżej akademiku uczęszcza do ośrodków duszpasterskich aktywnie tam się udzielając. Z danych operacyjnych również wynika, że kierownik ośrodka duszpasterskiego »Petroklezja« ks. Henryk Szydlik często telefonuje do tego akademika prosząc do aparatu określone studentki uzgadniając problemy dotyczące pracy ośrodka i ich w tym udziału lub czynią to odwrotnie studentki”. W tej sytuacji podkreślano konieczność umieszczenia tam instalacji PT.

I jeszcze krótka uwaga na temat tych, którzy kończyli studia, a tym samym wychodzili poza obręb zainteresowania Służby Bezpieczeństwa w ramach sprawy obiektowej „Olimp I”. W przypadku części osób, które rozstały się z duszpasterstwem po skończeniu studiów niejednokrotnie założone wcześniej kwestionariusze składano do archiwum. Nie zawsze jednak w tym momencie kończyło się zainteresowanie funkcjonariuszy daną osobą. Ogółem na 57 zarejestrowanych aktywnych uczestników działalności duszpasterstw akademickich w przypadku 19 osób „z uwagi na klerykalną postawę” podkreślano konieczność pozostawienia informacji o rejestracji w kartotece ogólnoinformacyjnej lub też w związku z planami podjęcia przez figuranta pracy w szkolnictwie wnioskowano „ze względu na stopień sfanatyzowania religijnego oraz przez to samo ewentualny wpływ i oddziaływanie na nauczaną młodzież” decydowano się przekazać kwestionariusz ewidencyjny do dalszego prowadzenia przez RSB. Kiedy indziej znowu można znaleźć informację, że wprowadzie „figurant” po skończeniu studiów zakończył działalność w ośrodku duszpasterskim „Arka” funkcjonariusz wnioskował złożenie materiałów do archiwum zastrzegając przy tym: „nie mniej jednak będzie on okresowo kontrolowany operacyjnie w ramach fragmentu sprawy obiektowej »Przyszłość«”.

Przy pisaniu niniejszego tekstu wykorzystano dokumenty założonej na płockie duszpasterstwa akademickie sprawy obiektowej „Olimp I” (AIPN, 0201/365), sprawy obiektowej kontrolnej „Olimp I” (AIPN, 0201/348) oraz sprawy obiektowej „Credo” na kurii i diecezję płocką (AIPN, 0201/78). Ponadto odwołano się do pracy magisterskiej ppor. Sławomira Borowskiego „Duszpasterstwo Akademickie w regionie płockim i jego działalność” napisanej w 1989 r. w Instytucie Nauk Społeczno-Politycznych Akademii Spraw Wewnętrznych (AIPN, 01521/1981).